لیۆن ترۆتسکی

مەهدی کامیل (نیا)

Nya-78@hotmail.com

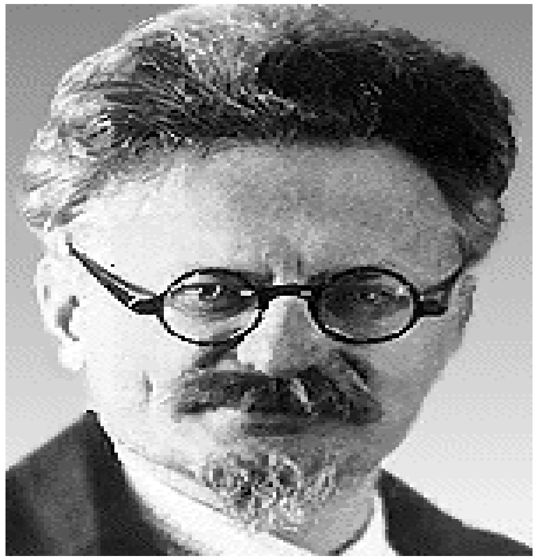

لیۆن ترۆتسکی

Lion Trotsky

لەبەشی (فریسن) لە (ئۆکرانیا) لە (7 October 1879)لەدایك بووە، لەخێزانێکی جوتیاری یەهوودی . نۆساڵی یەکەمی تەمەنی لە کێڵگەکەی خێزانەکەیدا بەسەربرد. پاشان لە (ئۆدیسا) و(نیکۆلاییف) لەنێوان ساڵانی 1888 بۆ 1897 دا چۆتە قوتا بخانەی ناوەندی . ترۆتسکی بەرلەوەی لەقوتا بخانەی (نیکۆلاییف) دەربچێت ، لەبازنەی ڕێکخستنە نهێنیەکانی شۆڕشگێڕەکانی نارودنین پەیوەندی کردبوو . پاش ساڵێك بوبە مارکسی و پەیوەندی بە ڕێکخستنەکانی بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتەکان کەیەکێك بوو لەدامەزرێنەر و ڕابەرەکانی (یەکێتی کرێکارانی باشوری ڕوسیا) .

لەساڵی ١٨٩٨ دا گیرا لەگەڵ ژمارەیەك لە ئەندامانی یەکێتیەکە بەتۆمەتی بەشداری لە ڕابەرایەتی کردنی ژمارەیەك خۆپیشاندان ومانگرتن ی کرێکاران وچا پکردنی کتێبی یاساغ لە(تیکلاییڤ) بۆماوەی دووساڵ زیندانیکرا ، پاشان دوور خرایەوە بۆ سیبریا بۆ ماوەی چوار ساڵ بەبێ دادگای کردن . لەمەنفا خێزانی دروستکرد لەگەڵ (ئەلکساندەرا سۆکۆلۆفسکایا) ، وە دوومنداڵیان بوو (نینا ، زینا) لەسیبریا .لەتاراەگە دوبارە پەیوەندی کرد بە یەکێتی سۆشیالستی دیموکرات لە سیبریا . بەناوی (ئەنتید –ئۆتو) ی خوازراوەوە بەناوبانگ بوو .وەك هەڵسەنگێنەری سیاسی و لێکدەرەوەی کۆمەلایەتی و ڕەخنەگری ئەدەبی ، لەساڵی ١٩٠٢ لە تاراوگە هەڵهات . لینین داوای لێکرد بچێت بۆ لەندەن ، پەیوەندی بکات بەژمارەیەك لەمارکسیەکانەوە کە ڕۆژنامەی (ئیسکرا) (الشرارە) یان دەر دەکرد ، ەلگەڵ لینین ، پیلیخانۆف ، ئەکسلرود ، زاسویچ ، مارتوف ، پترۆزۆڤ ، بەژداربوو لەکۆنگرەی دووەمی (یەکێتی کرێکارانی سۆشیالستی دیموکراتی ڕوسی) کە لەبرۆکسل و لەندەن بەسترا ساڵی ١٩٠٣ ، کە دوو کەرت بونی مێژووی نێوان بەلشەفیو مەنشەفیکەکانی تیا تاوتوێ کرا . ترۆتسکی پەیوەندی کرد بە مەنشەفیکەکانەوە بۆ ماوەیەك ، وەپاشان جیابووەوە . وە هەڵوێستێکی بێلایەنانەی هەڵبژارد لە هەردوولا . لەساڵی ١٩٠٤ لە پاریس (ناتالیا سیدوڤا) ی ناسی کەبوە ژنی دووەمی ، لەشوباتی ١٩٠٥ گەڕایەوە بۆ ڕوسیا پاش هەلایسانی شۆڕشی یەکەمی ڕوسیا ، ڕابەری بزوتنەوەی

مەهدی کامیل (نیا)   لیۆن ترۆتسکی

سۆشیالستیبوو وەبوە ووتەبێژ و ڕابەری (کۆڕی نوێنەرانی کرێکاران) لە (بترسبرغ) پاش شکستی شۆڕش ، ترۆتسکی گیرا لەساڵی ١٩٠٧ دادگا بڕیاریدا بەدوور خستنەوەی بۆ سیبریا ، سەرجەم مافە مەدەنیەکانی لێسەندرایەوە .

ترۆتسکی هەڵهات بۆ ئەوروپای ڕۆژئاوا ، لەوماوەیەی لە زینداندابوو ، تیورەی (شۆڕشی بەردەوام)ی داڕشت ، لەوتارێکیدا بە ناونیشانی (ئە نجام و پێشهاتەکان)

لەنێوان ساڵانی ١٩٠٧ بۆ ١٩١٤ لەگەڵ ناتالیا سیدوڤا و دوو کوڕەکیان (لیون وسیرجی) لەڤیەننا بەسەریان برد ، وە گۆڤاری (براڤدا) (ڕاستی)ی دەرکرد. هەموو چالاکە خۆی بۆ هەڵسڕانی ڕۆژنامەوانی و سیاسی تەرخان کردبوو ، پاش هەڵگرساندنی جەنگی جیهانی یەکەم ، بەرەو سویسرا وە پاشان لەوێوە بۆ فەڕەنسا ، کاری کرد وەك پەیامنێری ڕۆژنامەیەکی گەورەی ڕۆژانە کەلیبراڵیەکان لە ڕوسیا دەریان دەکرد . ڕۆژنامەی (ناشیە سلۆڤۆ)ی دەردەکرد کەیەکێك بو لە سۆشیالستە شۆڕس گێڕەکانی کە ڕوبەڕوی نارەزای جەنگ وەستا ، یەکێك لەداواکاران بو بەستنی کۆنگرەی (زیمروالد)لە ساڵی ١٩١٥ . وەنوسەری ئەو بەیانە بەناوبانگە بو کە کۆنگرە دەری کرد .کەداوای دژایەتی جەنگی دەکرد وەداوای دامەزراندنی (ئەنتەر ناسیۆنالی سێهەم)ی دەکرد ، پاش ساڵانێکی زۆر جیاوازی بۆچونەکانی لەگەڵ لینین لێك نزیك بووەوە ، لەفەڕەنسا دەرکرا ، بەرەو وولاتەیەکگرتوەکانی ئەمریکا ڕۆیشت ساڵی ١٩١٧ پاشان گەڕایەوە بۆ ڕوسیا پاش هەڵگیرسانی شۆڕشی فبرایەر ، ترۆتسکی پەیوەندی کرد بە حیزبی بەلشەفیەوە ساڵی ١٩١٧ لە پاڵ لینیندا .

لینین و ترۆتسکی کاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەر

بەو هێرشە گەورە و سەرکەوتوەی کردیە سەر نیزامی بەڕێوبردنی فیرایر . لەلایەن حکومەتی (کرنسکی) لەسالی ٩١٧ زیندانی کرد ،

پاشان کرێکارانی پەترۆگراد هەڵیان بژارد وەك سەرۆکی شارەکەیان ، لەماوەی پۆستەکەیدا نوێنەرانی شۆڕش وەك پاڵێوراوی یەکەمی گەل بۆ کاروباری دەرەوە ، و سەرۆکی شاندی وولاتەکەی بوو بۆ وتووێژەکانی (پریست لیتۆفسك) کەمەرجەکانی ئەڵمانیای ڕەت کردەوە وەداوای لێکرد کۆتای بەسیاسەتی نەشەڕ نەئاشتی بهێنێت ، پاشان ئیستیقالەی لە کارو باری دەرەوە کرد . دانرا وەك ڕاوێژکاری جەنگ لەنێوان ساڵانی ١٩١٧ تا ١٩٢٣ وە سوپای سوری دامەزراند (ڕابەرایەتیەکی سەرکەوتوانەی کرد لەماوەی شەڕی ناوخیدا) ئەندامی مەکتەبی سیاسی بوو ، لەدەستەی ناوەندیدا(اللجنە المرکزیە) بوو بەدرێژای ئەو ماوەیە .

لیۆن ترۆتسکی

مەهدی کامیل (نیا)

لەوماوەیەدا کتێبێکی نوسی بەناوی (لە شۆڕشی فبرایرەوە بۆ دانوستانەکانی پریست لیتوفسك) ، (سۆشیالیزم و تیرۆر)کتێبێکی تری ، کتێبێکی تر کەسەر جەم بابەتەکانی هەر پێنج کۆنگرەکەی یەکەمی سۆشیالیستی نێونەتەوەی تێدا بوو ، گرنگترین لێدوان و بڕیارە سیاسیەکانیشی تێدابوو . لەساڵی ١٩٢٣ ترۆتسکی هەستا بە ڕابەرایەتی کردنی یەکەم بزوتنەوەی نارەزایەتی دژی ستالین و زینۆفییفو کامنییف و بوخارین ، وەوچەندینی تر ، لە ڕاوێژکاری جەنگ ئیستیقالەی کرد ساڵی ١٩٢٥ . لەم ماوەیەدا (شۆڕش و ئەدەب) (سەردەمێی نوێ) (بەریتانیا بەرەو کوێ دەڕوات) (ئەوروپا و ئەمریکا) (کێشەکانی ژیانی ڕۆژانە) لەگەڵ ژەند دانراوێکی تری نوسی . ساڵی ١٩٢٦ ترۆتسکی لەدژی ستالین لەگەڵ زنۆفییف و کامنییڤ ڕێکەوت ، ئۆپۆزسیۆنێکی یەکگرتوی بنیات نا . پاش ململانەیەکی توند دەربارەی سەرجەم کێشە بنەڕەتیەکانی پەیوەنبە سیاسەت وسۆشیالیزمەوە . ترۆتسکی لە حیزب دەرکرا لە کۆتای ساڵی ١٩٢٧ دا ، وە دورخرایەوە لە مۆسکۆ وە بۆ (ئەلما-ئاتا) لەسەر سنوری نێوان ڕوسیا چین . ترۆتسکی بەردەوام بوو لەڕێنوێنی کردنی نارەزایەتی لە تیورەکەی ستالین دەربارەی (سۆشیالیزم لەیەك وولاتدا) وە ئەو ڕێبازەی چارەسەری کارو باری سۆشیالیزمی پێدەکرد ، بەتاییەتی سیاسەتی دەربارەی شۆڕشی

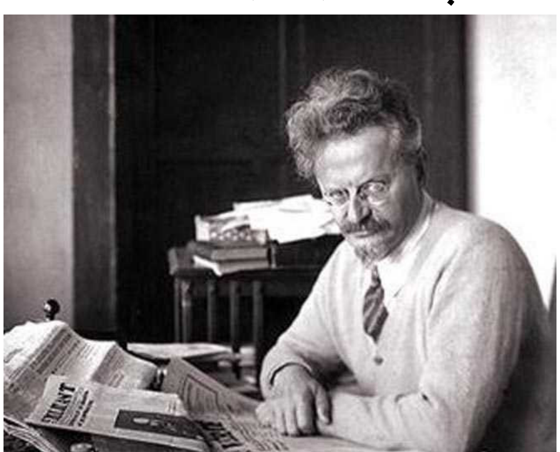

چین لە ساڵی ١٩٢٥-١٩٢٧ . لە (ئەکما-ئاتا) ترۆتسکی (ڕەخنە لە پرۆژەی بەرنامەی کۆمنترن) ، (شۆڕشی بەردەوام) ی نوسی . ترۆتسکی دورخرایەوە بۆ تورکیا لە دورگەی (برینبیکۆ) نیشتەجێ بوو تاهاوینی ١٩٣٣ ، لەژمارەیەك وولاتدا ڕێکخستنی لایەنگرەکانی دانا ، بڵاوکراوەی ئۆپۆزسیۆن) و (مێژووی شۆڕش لەڕوسیا) ، (ژیانم) ی نوسی . : ساڵی ١٩٢٩ دەستی کرد بە هەڵمەتێکی تاییەتی بۆ تەیار کردنی بزوتنەوەی سۆشیالیستەکان دژی گەشەی ترسناکی نازیەکان ، هەرچەندە وریا کردنەوەکانی بایەخی تەواوی پێنەدرا . ڕەگەزنامەی سۆڤیەتی لێسەندرایەوە ساڵی ١٩٣٢ ، شوێن کەوتوە نزیکەکانی بون بەقوربانی هەڵمەتی توندی تیرۆر ، بەڕابەری ستالین . یەکێك لەکچەکانی (نینا) ساڵی ١٩٢٨ مرد ، ئەویتریان (زینا) ساڵی ١٩٣٣ خۆی کوشت لفەبەرلین پاش نەخۆشیەکی درێژخایەن ، پاش ئەوەی ڕەگەزنامەی سۆڤیەتی لێسەندرایەوە ، نەیان هێڵا خێزانەکەی ببینێت

مەهدی کامیل (نیا) لیۆن ترۆتسکی

لەڕوسیا .. ڕێگە بە ترۆتسکی درا بچێتە فەڕەنسا پاش ئەوەی سەرجەم وولاتانی ئەورووپا ڕەتیان کردەوە کە پەنای بدەن ، لەوێ داوای دامەزراندنی (ئەنتەر ناسیۆنالی چوارەم)ی کرد ، ترۆتسکی لە فەڕەنسا دەرکرا ساڵی ١٩٣٥ بۆ ماوەیەکی کورت پەنای بۆ نەرویژ برد کە (شۆڕشی بەخشراو)ی نوسی ، پاش دادگای کردنی زینوفییڤ و کامنییف و پێشەوایانی بەلشەفی کۆن لەسێدارە دران لەساڵی ١٩٣٦ . پاشان حکومەتی نەرویژ ملی دا لە ژێر فشاری ستالیندا ترۆتسکی زیندانی کرد بەمەبەستی ئاشکرا نەکردنی مەهزەلەی (لەناوبردنی گەورەو بەرفراوان) ، لەوکاتەدا هەڵمەتی ستالین کوێرانە بۆ سەر ترۆتسکیەکان گەیشتە لوتکەی خۆی . ترۆتسکی تۆمەتبار کرا لە (دادگاییەکانی مۆسکۆدا) بە ئامادەکردنی گەلەکۆ مەکێ بۆ تیرۆرکردنی ستالین و فوروشیلوڤ وکاغانوفیش و چەندانی تر ، بەهاوپە یمانی نهێنی لە گەڵ هیتلەر و ئیمپڕاتۆری یابان ..

ڕێگە بەترۆتسکی درا بچێتە مەکسیك ، لەبەردەم (دادگایەکی دژدا) ئامادەبوو کە فەیلەسوفی ئەمریکی (جۆن دیووی) سەرۆکایەتی دەکرد ، ترۆتسکی بە پێیەی شاهیدی سەرەکی بو لەم دادگاییەدا ، بەرگری کرد لەبەرامبەر سەرجەم ئەو تۆمەتانەی ڕوبەڕوی کرابونەوە . دادگا بە بێتاوانی ترۆتسکی لەسەرجەم ئەو تۆمەتانەی ڕوبەڕویکرابونەوە .. لەساڵی پاشتردا (ئەنتەر ناسیۆنالیزمە چوارەم)ی ڕاگەیاند ، بەرنامەیەکی بۆ قۆناغی گواستنەوە نوسی بۆ ئەنتەرناسیۆنالی چوارەم ، پێشبینی ڕودانی جەنگی جیهانی دووەمی کردبوو ،وەدەرئە نجامە پێشبینی کراوەکانی لەژمارویەکی زۆر لێکۆلینەوە و ووتاردا پیشاندا . کوڕە بچوکەکەی (سێرجی) بو بەقوربانی هەڵمەتی لەناوبردنی تیرۆر ی بەرفراوان کە لەیەکێتی سۆڤیەت ژمارەیەکی زۆر شوێن کەوتوان و لایەنگرانی ترۆتسکی تیا کوشتو بڕکرا ، وە کوڕە گەورەکەی (لیۆن) لە فەبرایەری ١٩٣٨ لە پاریس کوژرا ، کاتی کوشتنەکەی وانیشاندەدات کە پیاوانی (ڕێکخراوی پۆلیسی نهێنی) سۆڤیەتی کوشتبێتیان ، جگەلەوەی ژمارەیەك لە شوێن کەوتوانی ترۆتسکی گیران لە ئیسپانیا ، فەڕەنسا ، سویسرا ، لەسەر دەستی سیخوڕەکانی ئەم ڕێکخراوە .

لە ئایاری ١٩٤٠ پیاوانی ستالین هێرشیان کردە سەر ترۆتسکی خۆی ، پاش ئەمە بەماوەیەکی کەم (ڕامون میرکادار)(جاکسۆن) لە (٢٠)ی غشت (١٩٤٠) ترۆتسکی تیرۆر کرد لەماڵەکەی خۆیدا لە مەکسیك ، لەکلتێکدا خەریك بوو تەواو دەبوو لە نوسینەوەی ژیاننامەی ستالین ....